

Sicole

Videyo: les alofômes di sacwants dvancetes

<https://youtu.be/jzqAwT5T6xY>

c' est po nozôtes
dj' a rpassé pa Glaireuse
avå les tchamps

c' est po **r** mi, po **r** twè
vén pa **r** ci, passe pa **r** la
des djins d' avå **r** ci, d' avå **r** la

On pout ossu awè : avå ci, avå la.

Les rujhes des rcâzeus d' walon

(difficutés des néolocuteurs)

Asteure, gn a brâmint des djins k' ont ene pitite kinoxhance do walon, oyou di leus parints u dins leu vijaedje, et k' el vôrênt raprinde. Sacwants el vlèt câzer, et des cis k' i gn a el volèt eto scrire.

1. po les cis ki câzèt on deujhinme lingaedje (sovint l' neyerlandès), gn a des mots d' neyerlandès ki si vnèt stitchî dins leu câzaedje.

* « *ja* » po « *ây* » (ây, auy).

* « *niet* » po « *nén* » (nin, ni).

C' est l' ocâzion di rschoûter ene tchanson mitan walone, mitan flaminde : l' acordeyoneu.

2. eployaedje del croejhete [*grammaire*] francesse.

– (fâs) *Dji m' **su** dit => dji m' **a** dit (dju m' **ê** dit).

– (fâs) *Les paroles ki dj' a **dites** => Les paroles ki dj' a **dit** (ku dj' ê **dit**).

– (fâs) *C'est mi ki **su** mwaisse ciddé ! => c' est mi k' **est** mwaisse, ciddé (= vaici, touci, droci, douci, cial).

Les egzimpes vaici padzeu valèt po tos les accints do walon. Gn a des ôtes piceures [*caractéristiques*] del croejhete [*grammaire*] walone ki n' egzistèt ki dins sacwantès coines del Walonreye. Ça fwait : on n' les doet nén rcoridjî.

– les gross**ès** aiwes =~ les grosses êwes (/grozzêw/) =~ les grosses aiwes (sins loyaedje: /grosêw/) ; des gross**ès** gurzales ; avou des meyeus**ès** idêyes.

Li « frontire » a stî tracêye pol walon come on l' câzéve e 1935 (ALW 2 p. 11). Schoûtans è kékes egzimpes :

https://wa.wikipedia.org/wiki/Coron_-_%C3%A8s_des_adjectifs_femrins_pluriyals_metous_padvant

Eciclopedeye

Påke

C' est ene fiesse des crustins ki rmimbere li ravicaedje da Djezu-Cri, on dimegne (li prumî djoû del samwinne po les djwifs et les muzulmans).

Divant Påke, gn a l' poeneuse samwinne [*semaine "peineuse" = s. sainte*].

Li blanc djudi [*jeudi saint*] rimimbere [*rapelle*] li djoû del dierinne cinne, la k' Djezu-Cri lava les pîs d' ses apoisses. Et magnî do pwin sins lewin.

C' est l' djoû k' les clotches evont a Rome (po esse beneyes do Pape). Elle endè vont tins k' on tchante li gloriyå. Ça fwait k' a ç' moumint la, el mårli soune ås clokes et les sierveus kischoyèt leus sounetes.

A pârte d' adon, les tarteles replacèt les xhilettes dins l' eglijhe. Sifwaitmint cwand les åcoletes passèt dins les rows a l' eure di l' andjusse u po houkî a èn office.

Li bon vénrdi u djoû bon dvénr, po les crustins, i rmimbere li passion eyet l' moirt da Djezus-Cri sol croes. Les sierveus d' messe vont racter avou on tarata : i criyèt : (å prumî côp po li tchmin d' croes !). Al nute pol salut, i criyèt «ås tnebes» (*aus t'nèp'*).

Å bon vénrdi, on rprezinte voltî on djowe del passion.

Doûcès creyances sol bon vénrdi

Å djoû bon dvénr, i djale et radjale, mins rén n' edjale : on creyeut k' les semaedjes do djoû bon dvénr reyussixhént a tot côp bon, a cåze di l' omonimeye, e plaeces, di "dvénr" (vénrdi) eyet "dvere" (dinrêye). C' est kécfeye li veur, paski c' est ddja cåzu l' bontins, et ki l' djalêye n' a nén l' tins d' avinde li cour des dveres.

Li djalêye do vinrdi sint ni fwait pont d' toirt ås fleurs : minme idêye, dandjreus paski l' tins si restchåfe, et kel djalêye n' arive nén å cour des plantes.

Å bon vénrdi, li cene ki cût est beneye; li cene ki bowe est mådeye.

Li ci u l' cene k' a vnou å monde li djoû do bon vénrdi a todi del tchance.

Spots a-z espliker

Vert Noyé, blanke Påke; blanc Noyé, vete Påke. / Cwand k' on magne les bouketes a l' ouxh, on magne les cocognes e l' coulêye. / esse kinouxhou come Barabasse al passion. / fé ses pâkes avou les mônîs.

Sicrijheu e walon

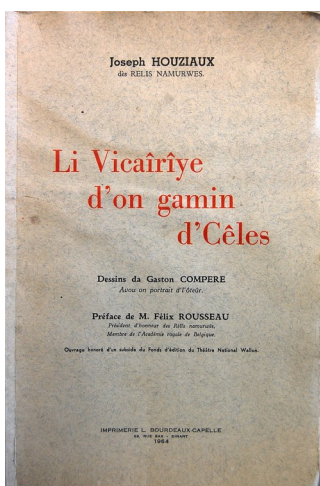
Joseph Houziaux

C' esteut on scrijheu e walon di Cele, k' aveut skepyî (vinou à monde) li 13 di måss 1901 et k' a morou li 22 d' awousse 1969.

Di s' mestî, il a stî prof d' umanités, pu inspecteur des scoles sigondaires.

Si tchîf-d'-ouve [*chef-d'oeuvre*], c' est seur li live di sovances : «Li Vicaîriye d'on gamin d' Cêles» k' a sôrti e 1964 ey esse replaidî [*réédité*] e 2003.

Li gamén fwait ses pâkes

Dintins, c' esteut ene grosse afwaire po on gamén, ki do fé ses pâkes. C' esteut come on dit, on tournant dins s' veye. A pârti di ç' moumint la, i n' esteut pus totafwait èn efant. I divneut câzu on djonne ome. Si par egzimpe, il aveut l' idêye d' aveur ene monte, do foumer come si pa, d' aprinde on mestî u d' aler studyî dins les hôtes scoles, i s' etindeut responde: «Cwand vos âroz fwait vos pâkes.» Oubén «Cwand vos aroz stî confirmé !» Tot fén parey ki pol djonne ome ki n' divneut ene sakî k' après aveur sitî tiré à sôrt.

I n' fât nén dmander si on s' è rafiyeve et si l' djoû k' on fjheut ses pâkes esteut on grand djoû po tote si vicâreye.

C' est po ça k' i s' î faleut aprester d' longue mwin. Deus ans à long, on-z esteut oblidyî d' aler a messe tos les djoûs et do shure li grand catruceme. Po ci afwaire la come po ls ôtes, li curé Virou ni s' mostréve nén tinre. Il esteut d' kession do sepe reciter par keur, sins crankyî, les céncwante luçons do ptit [catruceme](#) di Nameur. Ci n' esteut k' on fayé ptit live ki costéve deus sôs, mwins ké ovraedje po sel tchôker el tiesse avou tos ses vîs mots, ki n' estént mwints côps ki des advineas. Insi, On-z aveut cobén ene pârt di plaijhi cwand onk ou l' ôte respondeut d' triviè, e maxhant les responses.

Onk ki n' riyeut waire à catruceme, c' esteut l' Tur di Mâlavizêye. Come i vneut d' ene dimeye eure lon, i sorvineut sovint, pa les nives et les djalêyes, k' i n' esteut nén co la k' il aveut tot fwait do souner. Cwand, on côm messe houte, Monsieu l' curé passéve addé les stales do keur, il î prindeut, avou si ptit noer calpin, si viye baguete di noejhî et l' Tur ramexhnéve del tchene pus

k' i nd âreut vlou. Ureuzmint por lu, il aveut todi so s' dos on gros spès caban ki casséve les côps. Pu, i s' diveut mete a djnos so les spès pavés divant l' pire tombale, come on resprouvé.

Li dimegne, i faleut bén schoûter l' pronne paski l' londi å matén, i faleut rmete a Monsieu l' curé on racourti do pretchaedje.

Tchanson

Ci n' serè måy pus come divins l' tins

I. L' ôte djoû dji rintere / Viè les ptitès eures / Dji creyeu k' ele doirmeut / Mins ele mi ratindeut. / « Vola l' bea Djodjo / Mister Romeyo / Ki rvént avou Djåke Daniel / D' awè fwait totes les tchapeles.»

Resploe

Dji croe k' ci côp cial si ele mi rprind,
Ci n' serè måy pus come divins l' tins.

II. Awè, c' est di m' fâte. / Des escuzes, dj' endè cwir nén. / Dji doe magnî l' tâte [= *subir les conséquences*] / Di tot çou k' dj' a fwait d' calin [= *de mal*] / Passéve-t i ene cote ? / Dji pierdeu mes djaeyes [*je ne me contrôlais plus*] / Beveut on ene gote ? / Dji finixheu les botayes.

å resploe

III. Ele n' a nén tchoûlé. / Ele n' a minme nén dit ârvey. / Ele m' a hiné mes camatches [*jeté mes effets personnels*] / Divins les montêyes / Dj' aveu bea lyi dire / Ki dj' aveu l' cour come ene cromptire. / Ele m' a rclapé «c' est trop târd; / Ti n' candjrès pus, Nonård.

å resploe

IV. Come elle est bizêye, / Dji doe fé totes sôres d' afwaires / Dji fwai les schieles, li bouwêye; / Dji rinplixh li fridjidaire. / Po coujhner, c' est co pès, / dj' end a vraiymint m' sô. / Dji n' magne ki des sordjalés. / Dj' a l' air d' èn eskimo.

å resploe

Câzaedje, muzike, et tchantaedje : Elmore D (Daniel Droixhe).

sol sitroete plake 3 do cofret «Tot Elmore D»